

OM FOR TIDENS SKOVBØNDER OG EN NYTIDS SKOVRIDER

Af

Skovtaksator Børge H. Larsen,
Lindum Skovridergård, Tjele.

110 Skovhistorisk interesserede var mødt frem til Skovhistorisk Selskabs forårstur på Odsherred skovdistrikt den 4. maj 1991.

Lige ankommet iført behørigt fodtøj til skovvandringen.

Selskabets formand, forstkandidat Kirsten Olesen og skovrider Arne Jørgensen bød velkommen.

Skovrideren startede med at fortælle om skovens tilhørsforhold gennem tiderne. I middelalderen hørte de under Roskilde-bispen, og hed da Bispeskov. I 1392 begyndte Dronning Margrethe at interessere sig for at erhverve skov, men allerede i 1400 gik skovene over til

Skovrider Arne Jørgensen fortæller om de gamle vildbanepæle

Esrum Kloster, som de tilhørte indtil reformationen. - I 1744 begynder man at indfredede skoven med diger og i 1787 blev skoven målt op, og nogenlunde på samme tid blev den gamle landsby Ulkerup nedlagt.

Skovdistriktets første administrator Johan Henrik Mantzius var den første skovrider med en forstlig uddannelse; han virkede i "Ods Herred" fra 1757 til 1793.

Ude ved landevejen viste skovrideren selskabet to af de gamle vildtanepæle. Derefter vandrede man op til den idylliske stråttækte skovridergård "Mantzhøj", der er opkaldt efter skovrider Mantzius. "Mantzhøj" blev opført i 1827, dels af materialer fra den gamle skovridergård, "yderst mådelig og slet bygget". Men da Hans Chr. Eggert Wellendorf blev skovrider får han sat skik på byggeriet, og i 1832 skriver han, at "det er en solid og god våning", og han håber, at hans efterkommere vil takke ham for den ildhu han har vist ved opførelsen af gården.

Skovridergården "Mantzhøj" lever stadig op til sit ry som "en solid og god våning".

Skovbøndernes gamle landsby.

Bagved skovridergården beså man en barklade. Her fortalte skovrider Jørgensen: "Bark var tidligere et meget værdifuldt produkt, som man skulle værne om. I Tyskland skulle den, der skar i barken, have sin navle sømmet fast til træet! - I barkladen opbevarede man egebarken, hvor den lå og eftertørrede, inden barkhøkeren hentede den. Ved garvningen blev barken

udskiftet hver 2. måned, så garvningen af huder tog et helt år!

Flere af de tilstedeværende skovridere kunne berette om, at de havde været med til at sælge bark under 2. verdenskrig, ja, skovrider Hans Blichfeldt, Petersgård havde så sent som i slutningen af 1970'erne solgt bark. - Ikke ret langt fra barkladen kunne man betragte en hundekirkegård, som en af de tidligere skovridere havde indrettet for sine trofaste firbenede venner.-

En del af de mange skovinteresserede ved den gamle barklade.

Fra den smukke bøgeskov begav selskabet sig ud på en stor lysning, hvor Ulkerup "landsby" har ligget omkring 1300 til 1782. Om denne landsby fortalte museumsleder Benedicte Fønnesbech-Wulff meget udførligt, og man kunne på stedet mærke et pust fra fortiden, når Fønnesbech-Wulff øste ud afsin omfattende viden: "Vi står nu i den oprindelige "Skovridersens gård". Jeg har døbt den sådan, da det var her Mantzius flyttede ind i 1757. Det er den største gård; den var firlænget og med det største jordtilliggende. Den lå tilbagetrukket; den var fornem.

Arbejdet her startede efter kæmpestormen i efteråret 1981. Den daværende skovrider spurgte mig, om området var værd at kigge på, inden man plantede de træer igen?

Jeg gik igang med research. På udskiftningskortet var gårdene indtegnet meget nøjagtigt. Vi kunne finde alle vægforløbene. -Det var køer, der var det vigtigste for Ulkerups bønder; ifølge matriklen af 1662 blev 75 procent af landgildet betalt i smør.-

Her findes ikke højryggede agre. Man havde meget lidt med vintersæd; man dyrkede vårsæd med et meget dårligt udbytte. Derfor var det så alvorligt, da kvægepesten kom. Man kunne ikke intensivere korndyrkningen, derfor betød pesten nød og sorg.

Efter nederlaget til svenskerne oprettede man rytterdistrikter; Ulkerup kom under Kronborg Rytterdistrikt, og der blev bygget to huse til rytterne. I 1719 blev de til

husmandssteder, da landsbyen ophørte med at være ryttergods.

Her lå Ulkerup landsby i 1782.

De skovhistoriske kilder springer.

Fra Ulkerup skov drog selskabet til det navnkundige Stenstrup Forsamlingshus, hvor man indtog frokosten under hyggelige former.

Under det fornøjelige samvær tog selskabets æresmedlem, fhv. skovrider Gustav Graae ordet og fortalte om det "Forstlige Stemmearkiv", som han har bygget op. "Ideen fik jeg, da en lille skovriderklub på Lolland var med til skovrider Jacob Holms sidste ekskursion. Han slyngede om sig med de frygteligste postulater. Da tænkte jeg: "Det er for dårligt, at man ikke har denne stemme på bånd". Jeg fik derefter 3.500 fra den Rosenørnske Stiftelse til indkøb af en båndoptager. Det har været en vidunderlig oplevelse for mig at tale med alle disse mennesker. Især husker jeg et interview med skovdirektør Poul Lorenzen, der på det tidspunkt var over 70 år; han talte i 3 kvarter uden at sige "Øh" en eneste gang.- Når nu båndene bliver kopieret og kommer til udlån, er jeg sikker på, at man ved at lytte vil sige "Hva", "-Ak, ja, Ak, ja".

Christian Olander, redaktør for tidsskriftet "Rummeteren" nævnte, at der er blevet optaget 4 lydånd med interviews med gamle skovarbejdere.- Museumsinspektør Jette Baagøe, udtalte, at man fra Skovhistorisk Selskabs side er meget taknemlig for alle de ting, der optages på bånd om skoven og skovens folk.

Landinspektør Svend Balslev, der har skrevet et par værdifulde værker om danske forstfolk, gav et morsomt indlæg om en skovfogedslægt, der i 3 generationer har virket i Grevinge skov, under Odsherred skovdistrikt. Faderen, Johan Konrad Ritter, og sønnen, er begge født i Ulkerup skov; deres slægt har sikkert boet i et af de to rytterhuse, og det har givet dem navnet Rytter/Ritter.

I 1781 skulle der laves plan for at få mere ud af skovene; på det tidspunkt var skoven ved Grevinge allerede indhegnet.

I 1780 blev Johan Ritter ansat som skovfoged, og vir-

kede til 1809. Hans søn Jakob Severin afløser ham; sønnen har været brugt ved taxationen med overførsteren; Jakob Severin dør nytårsaften 1842.

Stillingen bliver opslået; der er mange ansøgere. Man indstiller opsynsmanden fra Sonnerup, men kongen udnævner sønnen Michael Herman Ritter; han er den sidste skovfoged for Grevinge skov; da han dør i 1873 bliver stillingen ændret til en opsynsmandsstilling.

At Odsherred skovdistrikt i forrige århundrede lå langt væk, fortæller følgende historie, som Børge H. Larsen har læst for mange år siden, men hvor? i en levnedsbeskrivelse af Frk. Jensen, ej Frk. Jensens Kogebog!

Skovrider Friedrich Heinrich Andreas Beermann, født i Lassahn i Lauenborg i 1814, var skovrider for Odsherred distrikt fra 1867 til 1890.

Da Beermann havde en ung forstassistent på distriktet, spurgte denne, om han kunne få fri for at rejse til København og besøge sin kæreste i Julen. Hertil svarede skovrider Beermann på sit lidt specielle sprog: "Jag holder ikke så majet af al denne chausseren. Da jag var ung, så jag ikke min forlovede i 3 år, -og da hun så så mig, besvimele hun".-

Højby sø - et naturgenopretningsprojekt.

Efter alle de muntre indslag om skovhistorien, førte skovrider Arne Jørgensen de mange gæster ud til Højby sø.

Med ryggen til den 25 hektar store sø fortalte skovrideren lidt om søens udvikling.

Allerede i 1830-40 blev embedsmænd bedt om forslag til, hvordan man kunne indvinde jord. Men tiden var endnu ikke moden til den slags projekter. Først da Sønderjylland var gået tabt, blev Højby sø halet op af skuffen igen. Krongodset sælger søen i 1856 og i 1870

Ved Højby Sø. Kirsten Olesen takker skovrider Arne Jørgensen for en dejlig dag.

går Borrevangens ejer, Lønborg Jensen, igang med afvandingsprojektet. Man gravede en kanal mod nord. Senere blev der rejst en vindmølle, og i 1930 etableredes elpumper.

I 1989 finder arealkøb og magelæg sted. Pumperne bliver standset 16/11, 1990. Tanken er at lave et fristed for fuglene; man vil ikke have folk løbende hele vejen rundt, da det giver for meget uro.- Fuglene kom lige med det samme. Der foretages tællinger her 5. dag for at følge udviklingen. Her må ikke drives jagt.

Som afslutning på en indholdsrig dag takkede Kirsten Olesen skovrideren med at sige: "Vi har hørt om Mantzius, om skovbønder og tidligere tiders skovbrug. Der er brug for nye tanker. Man kommer til at mindes "DER står en nytids bonde på sin toft". Vi er glade for at have møde en nytids skovrider her ved den smukke sø.

KLIP UD!

Endnu et særtryk fra

RUMMETEREN/SKOVKLUBINFORMATION

der bl.a. er medlemsblad for SiD-skovarbejderklubben, Skovarbejdernes Elevforening, Skovløberforeningen og Klitvæsenets Opsynsmænd (FOK), der hver har 2 medlemmer i bladets bestyrelse.

Tidsskriftet udkommer den 15. i hver måned, juli måned undtaget, og bliver hyppig læst af andre end skovarbejdere, hvilket bladets bestyrelse mener er med til en mere udbredt forståelse for enhver skovbrugers daglige problemer i samfundet.

Det kan nævnes, at Skov- og Naturstyrelsen samt adskillige private skovdistrikter abonnerer på vort tidsskrift.

Rummeteren har eksisteret siden 1969, og SkovKlubInformation startede sine udgivelser i 1976. Siden januar 1987 har disse to blade haft samme redaktion og det månedlige oplag er p.t. 1700. Administration og redaktion har altid været lagt i hænderne på skovarbejdere.

Foruden faglig oplysning og læserdebat bringes også ekskursionsreportager, læserbreve, erindringskildringer fortalt af ældre skovarbejdere o.m.m.

RUMMETEREN/SKOVKLUBINFORMATION har ingen fastlønnede medarbejdere og hidtil kun været baseret på frivillig, solidarisk arbejdskraft.

Med venlig hilsen
Christian Olander

KUPON

Sendes til:

Rummeteren/SkovKlubInformation
Tybrindvej 4
5592 Ejby

Ja tak, jeg vil gerne have tilsendt et gratis prøveeksemplar af
Rummeteren/Skovklubinformation

NAVN: _____

ADRESSE: _____

POSTNR.: _____ BY: _____

